

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 13ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1997

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΤΣΑΝΙΩΤΗ

Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΜΕΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΜΑΡΚΟΥ ΣΙΩΤΗ

Κύριε Πρόεδρε, Κύριοι Συνάδελφοι, Κυρίες και Κύριοι,

Ὡς Θεολόγος καθηγητῆς καὶ τακτικὸν μέλος τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ ἰδρύματος τῆς χώρας, τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐθεώρησα ὑποχρέωσίν μου νὰ ἀναφερθῶ ἐπικαίρως διὰ τῆς παρούσης ὁμιλίας μου εἰς τὴν μετὰ τρία ἔτη ἀγομένην, κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν χρονολόγησιν, μεγίστην ἐπέτειον τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς τοὺς περισσοτέρους ἐξ ἡμῶν εἶναι βεβαίως γνωστόν, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ ἔκτου μ.Χ. αἰῶνος καθιερωθεῖσα χριστιανικὴ χρονολόγησις τῶν γεγονότων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας βασίζεται εἰς ἐσφαλμένον ὑπολογισμόν ἐνὸς Μοναχοῦ, τοῦ ἐπικαλουμένου Ἀββᾶ Διονυσίου τοῦ Μικροῦ, (Exiguus, ἀρχαί τοῦ ἔκτου μ.Χ. αἰῶνος). Οὗτος ἐσφαλμένος ἔλαβεν ὡς βάσιν τῆς γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἔτος 754 ἀπὸ κτίσεως τῆς Ρώμης, ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ 748 ἢ 749. Γεγονὸς ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ μεγάλη ἐπέτειος τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν συνεπληρώθη ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1993 ἢ 1994.

Ὡς γνωστόν, ὅλοι οἱ λαοὶ πανηγυρίζουν τὰς μεγάλας ἐπετείας τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Κατὰ τὴν χριστιανικὴν θεώρησιν τῶν πραγμάτων, σημαντικώτερον γεγονός, διὰ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, τοῦ γεγονότος τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ οὔτε ὑπῆρξεν οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ἄλλο μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐπιβάλλεται ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος ἑορτασμός ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, μάλιστα δὲ

ὑπὸ τῶν λαῶν τῶν ἀκραιφνῶς Ὁρθοδόξων χριστιανικῶν χωρῶν, ἀφ' ἑνὸς τῆς μεγάλης ἐπετείου τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν, καὶ ἀφετέρου τῆς ἐν ταυτῷ ἀμέσου ἐνάρξεως τῆς τρίτης χιλιετίας. Ὁ διπλοῦς οὗτος ἐορτασμὸς ἐπιβάλλεται καὶ διότι τὸ γεγονὸς τῆς συμπληρώσεως τῶν πρώτων χιλιῶν ἐτῶν καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς τότε δευτέρας χριστιανικῆς χιλιετίας δὲν ἔτυχον τῆς δεούσης προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὡς καὶ τῶν πολιτικῶν χριστιανῶν ἡγετῶν. Καὶ τοῦτο, διότι τότε τοὺς πάντας κατεῖχεν ἡ ἐμπάθεια καὶ τὸ βαθὺ χάσμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴν τότε συμπλήρωσιν τῶν πρώτων χιλιῶν ἐτῶν ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν παραθεώρησιν τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος ἦσαν εἰς μὲν τὴν Ρώμην ὁ Πάπας Σίλβεστρος Β' (999-1003), εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ 97ος Πατριάρχης Σέργιος Β' (999-1019), Αὐτοκράτωρ δὲ Κωνσταντινουπόλεως Βασίλειος Β', ὁ Βουλγαροκτόνος (976—1025). Ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τόπον τῆς γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν Βηθλέμ, ἔμεινεν ἀπαρατήρητος ἡ μεγάλη ἐκείνη ἐπέτειος τῶν Χριστιανῶν ἕνεκα τῆς κατακτήσεως τῆς Παλαιστίνης ὑπὸ τῶν Ἀράβων, παρὰ τὸ γεγονὸς τοῦ γάμου τοῦ Χαλίφη ἀλ' Ἀζίζ (975-976) μετὰ Μαρίας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ τότε Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ὁρέστου (βλέπε Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Ἱεροσολύμων. Ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ 1910, 352).

Οὕτω κατανοεῖται ὅτι ὁ πανηγυρικὸς ἐορτασμὸς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς μετ' αὐτὴν ζωῆς καὶ δράσεως ἐπὶ 33 ἔτη μετὰ τῶν τότε ἀνθρώπων τῆς Παλαιστίνης, καὶ τῆς θεϊκῆς διδασκαλίας Του, πρὸς σωτηρίαν πάντων ἀπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν του καὶ εἰς τὰ πρῶτα χίλια ἔτη τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας. Ἐπίσης πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ οἶος δῆποτε πανηγυρισμὸς τῆς μεγάλης ταύτης ἐπετείου προσλαμβάνει σήμερον οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος τῶν καταπληκτικῶν ὑπερσυγχρόνων μέσων ἐνημερώσεως, χάρις εἰς τὰ ὅποια εἶναι δυνατὸν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον μὴ Χριστιανοὶ νὰ παρακολουθοῦν ἀπάσας τὰς πανηγυρικὰς ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις τῶν Χριστιανῶν, αἱ ὅποιαί πρέπει διὰ τοῦτο νὰ εἶναι καὶ διὰ τοὺς μὴ χριστιανικοὺς λαοὺς ἄξιοι προσοχῆς, ἐνδιαφέρουσαι καὶ θετικάι.

Διὰ τὸν πανηγυρικὸν τοῦτον ἐορτασμὸν ἤδη ἔχουν γίνει προεργασίαι ἄξιοι πολλῆς προσοχῆς, ἰδίᾳ ἐκ μέρους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ κράτος τοῦ Βατικανοῦ ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους προέβη εἰς τὴν σύστασιν πρὸς τοῦτο Μεγάλης Ἐπιτροπῆς παρὰ τῇ Ἀγίᾳ Ἐδρᾷ. Κατ' ἀρχὰς ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη προέβη εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἐπετείου ταύτης ὡς τοῦ «Μεγάλου Ἰωβηλαίου» τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ θέματος τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώ-

σεων, ή προβολή δηλαδή τοῦ «Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τοῦ μόνου Σωτῆρος τοῦ κόσμου, χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Ἡ αὐτὴ ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε καὶ τὸ ὄντως ἐμπνευσμένον καὶ καλλιτεχνικώτατον «ἔμβλημα» τοῦ ἑορτασμοῦ. Ἡ αὐτὴ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ προέβη κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσίν της τοῦ παρελθόντος Μαρτίου 1997, εἰς τὸν διορισμὸν πέντε εἰδικῶν Ὑποεπιτροπῶν. Αὗται ὠνομάσθησαν· α) Οἰκουμενική, β) Θεολογική καὶ ἱστορική, γ) Ποιμαντική καὶ Ἱεραποστολική, δ) Κοινωνική καὶ ε) Τεχνική, καθωρίσθησαν δὲ καὶ τὰ βιβλία, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐκδοθοῦν ὑπὸ μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου των.

Τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον τοῦ 1997 συνῆλθεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νέαν συνάντησιν τῶν Μελῶν της τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν πόλιν Graz τῆς Αὐστρίας, πρὸς λήψιν συγκεκριμένων ἀποφάσεων.

Τὸ χρέος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς σύμπαντα τὸν κόσμον ἐπιτάσσει τὸν κατὰ τὸν πλεόν ἐνδεδειγμένον τρόπον κοινὸν ἑορτασμὸν τῶν δύο μεγάλων τούτων ἐπετείων ὑπὸ τῶν κατὰ χώρας Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὸ ὀλιγώτερον διὰ μιᾶς ἐμπνευσμένης Διακηρύξεως πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, ὡς ἐπιτακτικῆς τῆς ἀνάγκης συναδελφώσεως πάντων διὰ τῆς χριστιανικῆς ἐντολῆς τῆς ΑΓΑΠΗΣ. Οἱ πάντες πρέπει ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορταστικῶν τούτων ἐκδηλώσεων νὰ κατανόησιν, ὅτι ἡ σήμερον ἀποκορυφωθείσα παγκοσμίως πνευματικὴ, ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ κρίσις εἰς ἀπάσας τὰς χώρας τῆς Οἰκουμένης, δὲν εἶναι ἄλλως δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθῇ, παρὰ μόνον διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς κατὰ Θεὸν σωτηρίας τοῦ κόσμου.

Πρὶν ἔλθω εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θεματός μου ὀφείλω νὰ κάμω τὴν ἀκόλουθον ἐξήγησιν. Αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν τοῦ τίτλου τοῦ θέματος τῆς παρούσης ὁμιλίας πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Ὁ τίτλος δηλαδή τῆς ὁμιλίας μου ὑπεγορεύθη ἀπὸ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Συνιστᾷ δὲ τὸ περιεχόμενον τοῦτο μίαν καθαρῶς ὀρθόδοξον θεολογικὴν θεώρησιν τῶν βασικωτέρων δεδομένων τῆς ἐγκοσμίου πραγματικότητος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχει καὶ ὁρᾷ ὁ «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ», ἄνθρωπος ὁ μόνος ἐκ πάντων τῶν ἄλλων ὄντων δεσπόζων τοῦ σύμπαντος. Οὕτω διαιρῶ εἰς τὰ ἀκόλουθα τρία μέρη τὸ ὅλον περιεχόμενον τοῦ θέματος τῆς ὁμιλίας μου. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος προβάλλεται ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐναντι τῶν ἄλλων ὄντων τοῦ σύμπαντος, εἰς τὸ δεύτερον ἡ ὑπαρξίς τοῦ κακοῦ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ προῖοῦσα φθορὰ τοῦ κόσμου, καὶ εἰς τὸ τρίτον ἔχομεν τὴν περὶ τῶν ἐσχάτων καιρῶν προμηνύματα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν προοπτικὴν διὰ τὸ μέλλον τοῦ Σύμπαντος.

ΜΕΡΟΣ Α'. Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

1. Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τῶν ἄλλων ὄντων τοῦ σύμπαντος.

Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι πάντων τῶν ἄλλων ὄντων τοῦ σύμπαντος εἶναι ἡ πλέον βασικὴ καὶ κατηγορηματικὴ διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τῆς Παλαιᾶς δηλαδὴ καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καθόσον ἐξ ὧν τῶν ὄντων τοῦ σύμπαντος μόνον ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ὑπόστασις τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἔχει ἐκ τῆς φύσεώς της ἀπάσας τὰς ἀπαιτουμένας προϋποθέσεις τῆς πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς ἀναπτύξεώς του κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ζωὴν του, μέχρι καὶ τῆς κατὰ χάριν Θεοῦ προσωπικῆς θεώσεώς του. Ἐκείνης δηλαδὴ, τὴν ὁποῖαν ἐπέτυχον διὰ τῆς ἀγίας ζωῆς των πάντες οἱ σὺν Θεῷ συνδοξαζόμενοι Ἀγιοὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Τὴν ὑπεροχὴν ταύτην τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τῶν ἄλλων ὄντων προέβαλλεν ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, δι' ὅσων ἐδίδασκε περὶ τῆς ἀξίας τῆς ψυχῆς. «Τί γὰρ ὠφελήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον κερδίσῃ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;» (Ματθ. 16, 26). Κατὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, δὲν ὑπάρχει ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου (Μαρ. 8, 26, Λκ. 9, 25). Καὶ κατὰ τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως 2, 20, ὁ Πρωτόπλαστος Ἀδὰμ κατενόησεν εὐκόλως ὅτι οὐδὲν ἐκ πάντων τῶν ἄλλων ὄντων τῆς θείας δημιουργίας ἦτο ἰσάξιον τῆς προσωπικῆς πνευματικῆς ὑποστάσεώς του, διὰ τὸ ἐπιλέξῃ ὡς σύντροφον τῆς ζωῆς του, διὸ καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς ἐκ τῆς πλευρᾶς ἐκείνου τὴν ἰσαξίαν σύντροφον τῆς ζωῆς του, τὴν Εὕαν.

Τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, ὡς σχέσιν τῆς εἰκόνης πρὸς τὸ ἀρχέτυπον αὐτῆς, ἐκφράζουν κατὰ κύριον λόγον οἱ τρεῖς ψυχοσωματικοὶ παράγοντες τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ὁ νοῦς δηλαδὴ, ὁ λόγος (ἐνδιάθετος, προφορικὸς καὶ γραπτὸς), καὶ τὸ πνεῦμα. Οὗτοι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς τρεῖς Ὑποστάσεις τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀληθινῆς Θεότητος. Ὁ νοῦς πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, ὁ λόγος πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ Πατρός, καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διὰ τῆς κατὰ φύσιν ἀρμονικῆς συνεργασίας τῶν τριῶν τούτων ψυχοσωματικῶν παραγόντων τῆς ὑποστάσεως κάθε ἀνθρώπου ἀποκτῶμεν οἱ πάντες συνείδησιν τῆς προσωπικῆς ἡμῶν αὐτεξουσιότητος, ὡς καὶ τῆς ἐκάστοτε θέσεως ἡμῶν ἐντὸς τοῦ ἀπείρου καὶ πολυδιαστάτου σύμπαντος. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γενέσεως I, 28, ὁ Θεὸς κατέστησε τὸν ἄνθρωπον «Κύριον» καὶ «Ἀρχοντα», τουτέστιν Οἰκοκύρην ἀπάσης τῆς κτίσεως, διὸ καὶ ἔχει φυσικὴν τὴν πρὸς τοῦτο ἔφεσιν, ὡς καὶ τὸν ἀσίγηστον πόθον τῆς γνώσεως τῶν πάντων. Ὑπάρχουν δὲ ἔμφυτοι αἱ πρὸς τοῦτο κατὰ Θεὸν ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις καὶ ἱκανότητες. Αἱ ἀξιολογώτεραι τούτων εἶναι δύο· α) ἡ φυσικὴ καὶ ὑπερ-

φυσική αποκάλυψις και β) ή κατὰ νοῦν, λόγον καὶ πνεῦμα ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἀμφότεραι ἔχουν τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀξίαν των εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξυπηρετοῦν τὸν κατὰ Θεὸν προορισμὸν αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

Οἱ τρεῖς προαναφερθέντες ψυχосωματικοὶ παράγοντες, ὁ νοῦς, ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι οἱ μόνοι καὶ ἀποκλειστικοὶ γνωστικοὶ παράγοντες κα-
τακτήσεως ἐξ ἴσου τῆς ἀποκαλύψεως, καὶ τῆς γνώσεως πάσης ἐπιστημονικῆς ἐρεῦ-
νης. Διὸ καὶ ἀποβαίνουν πάντοτε οἱ ἀποκλειστικοὶ ρυθμισταὶ τῆς ἐκάστοτε θέσεως
παντὸς ἀνθρώπου μέσα εἰς τὸ σύμπαν. Οὗτοι συνιστοῦν τὸ τρίδυμον νῆμα τῆς Ἀ-
ριάδνης, διὰ τοῦ ὁποίου κινεῖται ὁ ἄνθρωπος εἰς τοὺς λαβυρίνθους τῆς ἀγνωσίας πρὸς
κατάκτησιν τῶν μυστηρίων τοῦ σύμπαντος. Οὗτοι συντελοῦν διὰ τῶν πολλῶν καὶ ποι-
κίλων λεπτῶν πάντοτε συνδυασμῶν τῆς συνεργίας των, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀποκτοῦν
πᾶσαν δυνατὴν γνῶσιν, εἴτε διὰ τῆς σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τῶν θετικῶν ἐπι-
στημῶν, εἴτε διὰ τῆς κριτικῆς ἱστορικῆς ἀναφορᾶς των εἰς τὸ παρελθόν, μὴδὲ τῆς
προγνώσεως καὶ πολλῶν ἀκόμη μελλόντων νὰ συμβοῦν. Χάρις εἰς τὴν συνεργίαν τῶν
τριῶν τούτων βασικῶν γνωστικῶν παραγόντων ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον αἰσθάνεται ὅτι
κατέχει δεσπόζουσαν θέσιν μέσα εἰς τὸ ἄπειρον σύμπαν, ἀλλὰ καὶ μετατίθεται ἐντὸς
αὐτοῦ ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν, κατὰ κανόνα κακοποιῶν καὶ ἐκμεταλλεύμενος αὐτό.
Οὕτω καθιστᾷ πάντοτε τὰς διαφόρους θέσεις του ἐντὸς τοῦ σύμπαντος τὸ ἐπίκεντρον
ὄχι μόνον τῆς προσωπικότητός του, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ σύμπαντος. Τὸ προ-
νόμιον τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἔχει ἐκ πάντων τῶν ὄντων τῆς Θείας Δημιουργίας.

2. Ἡ γνωστικὴ διαδικασία τῆς συνεργίας τῶν νοῦ, λόγου καὶ πνεύματος.

Οἱ τρεῖς οὗτοι ψυχосωματικοὶ παράγοντες εἶναι ἀποκλειστικῶς οἱ μόνοι, διὰ
τῆς ἀρμονικῆς συνεργίας τῶν ὁποίων ἀποκτᾶται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶσα δυνατὴ
γνῶσις, θετική, πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ. Οὐδεὶς ἄνθρωπος διαθέτει ἄλλα γνωστικὰ
ὄργανα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πίστιν, ἢ ὁποία ὅμως ξεκινᾷ ἀπὸ ἄλλην βάσιν μὲ κέντρον πάν-
τοτε τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὴν
χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἢ διὰ τῶν τριῶν ψυχосωματικῶν παραγόντων γνωστικὴ
ικανότης τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεώς της περιορισμένη. Παρὰ
ταῦτα καθίστανται ἅπαντα τὰ ὄντα, τὰ συμβαίνοντα, καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ σύμπαν-
τος, ἀντικείμενον τῆς γνωστικῆς ἀρμοδιότητος τῶν τριῶν τούτων ψυχосωματικῶν
παραγόντων.

Τὰ ἐπιτεύγματα τῶν δι' αὐτῶν ἀποκτωμένων γνώσεων διακρίνονται εἰς δύο κα-
τηγορίας. Τὴν πρώτην τούτων συνιστοῦν, ὅσα εἶναι πάντοτε τὸ προῖδον τῆς φυσικῆς

ἁρμονικῆς συνεργίας καὶ τῶν τριῶν τούτων παραγόντων. Εἶναι δὲ ταῦτα πάντοτε θετικά διὰ τὴν κατὰ Θεὸν πρόοδον τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Τὴν δευτέραν κατηγορίαν συνιστοῦν αἱ πάσης μορφῆς δυσλειτουργίαι τῆς ἁρμονικῆς συνεργίας μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων γνωστικῶν παραγόντων τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι πολλαὶ εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἐνίοτε δὲ τραγικαί. Συνοπτικῶς ἐπιτρέπεται νὰ λεχθῇ περὶ αὐτῶν, ὅτι αἱ ἀποκτώμεναι γνώσεις ἀπὸ ἐσκοτισμένον νοῦν, παραλογιζόμενον λόγον, καὶ πνεῦμα θολὸν καὶ ἀδύναμον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ φυσικὸν περιβάλλον. Κατὰ κανόνα συνεπάγονται αὗται τὴν διαφθορὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν φθορὰν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἀκόμη τραγικώτεροι εἶναι αἱ περιπτώσεις τῶν γνωστικῶν ἐπιτευγμάτων τῶν ἐν λόγῳ τριῶν τούτων παραγόντων, κατὰ τὰς ὁποίας οὗτοι παρουσιάζονται ἐκτελεσταὶ ἐπιθυμιῶν, ὑπαγορευομένων ἐκ τοῦ πονηροῦ, πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδιοτελῶν συμφερόντων.

Ὡς γνωστόν, τὴν ἀφετηρίαν πάσης ἀνθρωπίνης γνώσεως ἀποτελοῦν αἱ διὰ τῆς συνηθείας καὶ τῆς καθημερινῆς ἐμπειρίας προσλαμβανόμεναι παραστάσεις καὶ εἰκόνες τῆς ἐγκοσμίου πραγματικότητος ὑπὸ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν ἀληθειῶν πάσης ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως ἔχομεν ἀντὶ τῶν «προσλαμβανουσῶν παραστάσεων» τὰς «ἁγιογραφικὰς προσηγορίας» περὶ τοῦ Θεοῦ, τὰ προσηγορικὰ δηλαδὴ ἐπίθετα-ὀνόματα τῶν τριῶν προσώπων τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀληθινῆς Οὐσίας, ὡς καὶ τῶν ἰδιωμάτων καὶ τῶν ἐνεργημάτων αὐτῶν. Ἀμφότερα ταῦτα, «αἱ προσλαμβάνουσαι παραστάσεις» δηλαδὴ καὶ «αἱ ἁγιογραφικαὶ προσηγορίαι» προκαλοῦν, αἱ μὲν πρῶται διὰ τῶν αἰσθήσεων, αἱ δὲ δεύτεραι διὰ τῆς πίστεως, τὴν συνεργίαν τῶν τριῶν γνωστικῶν παραγόντων τοῦ κάθε ἀνθρώπου εἰς ποικιλίαν κατὰ περίπτωσιν πνευματικῶν στοχασμῶν. Δι' αὐτῶν ὁ κάθε ἄνθρωπος αὐξάνει ἐκάστοτε τὰς προσωπικὰς γνώσεις του. Ἄλλοτε διὰ τῆς σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως, καὶ τῶν θεμάτων τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς του, ἄλλοτε δὲ διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀληθειῶν πάσης ἱστορικῆς καὶ αὐθεντικῆς ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως. Πάντως προκειμένου περὶ τῆς ἐρεύνης τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ περὶ τῆς Θεολογίας, πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι ἀλλάζει ἡ βάσις τῆς συνεργίας τῶν τριῶν τούτων γνωστικῶν παραγόντων, καθόσον ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ τρεῖς οὗτοι παράγοντες λειτουργοῦν κατόπιν τῆς προκλήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν «ἁγιογραφικῶν προσηγοριῶν», πρὸς διακρίβωσιν καὶ μόνον τῆς ἱστορικότητος καὶ τῆς αὐθεντικότητος τῶν ὑπερφυσικῶν ἀληθειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρονται «αἱ ἁγιογραφικαὶ προσηγορίαι». Κατὰ τὴν φάσιν ταύτην ἐνεργεῖται ἀκόμη μία ὑστάτη προσπάθεια τοῦ νοῦ, τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς ἰδίας, τῆς καθαρῶς ἐμπειρικῆς βάσεως, πρὸς ἑλεγχον τῆς δυνατότητος ἢ μὴ κατανοήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου τῶν ἀληθειῶν πάσης ἀποκαλύψεως διὰ τῆς ἀπλῆς λογικῆς.

Τὴν προσπάθειαν ταύτην ἀποκαλοῦν οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας «ἐπινοία» (ἐπινόια). Ἡ λέξις εἶναι παράγωγος τοῦ ῥήματος «ἐπινοῶ». Νοεῖται δὲ δι' αὐτῆς ἡ «ἔφοδος» μιᾶς συνδεδεασμένης κοινῆς προσπάθειας τοῦ νοῦ, τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος, διὰ ποικίλων λεπτῶν στοχασμῶν καὶ κρίσεων, πρὸς κατανόησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῶν ἀληθειῶν κάθε ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως. Ἄξιός ἰδιαίτερας προσοχῆς εἶναι ὁ ὁρισμὸς τῆς ἐπινοίας τοῦ Γρηγορίου Νύσσης. Οὗτος γράφει εἰς τὸ ἔργον του «Κατὰ Εὐνομίου Λόγος Β', παράγρ. 277. (Βλέπε ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, ΒΕΠΕΣ τόμ. 67, 177, 29-32): «Κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον, ἡ ἐπίνοια ἔφοδος εὐρετική τῶν ἀγνωσμένων ἐστὶ διὰ τῶν προσεχῶν καὶ ἀκολουθῶν τῇ πρώτῃ περὶ τὸ σπουδαζόμενον νοήσει καὶ τὸ ἐφ' ἐξῆς ἐξευρίσκουσα». Πλὴν ὅμως κατόπιν τῆς προσπάθειας ταύτης κατανοεῖται ὅτι τὸ νόημα πασῶν τῶν ἀληθειῶν τῆς ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως ὑπερβαίνει πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἔννοιαν, καὶ ὅτι τοῦτο προσκτᾶται μόνον διὰ τῆς προσωπικῆς πίστεως τῶν ἀνθρώπων. Ἀποτελεῖ δὲ ἡ πίστις αὕτη τὴν νέαν βάσιν ἐνασχολήσεως περὶ αὐτῶν, ἀπὸ κοινοῦ τοῦ νοῦ, τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος, πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου καὶ τῆς αὐθεντικότητος ἐκάστης τῶν ἀληθειῶν πάσης πραγματικῆς ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως.

3. Τὰ ὅρια τῆς γνωστικῆς ικανότητος καὶ τῆς ἀγνωσίας τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ ὅρια τῆς φυσικῆς ικανότητος τοῦ ἀνθρώπου νὰ γνωρίσῃ διὰ τῆς συνεργίας τοῦ νοῦ, τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος, τὰ ἄγνωστα μυστήρια τοῦ σύμπαντος, ὡς καὶ τὴν πέραν τῶν ὁρίων τούτων παντελῆ ἀγνωσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιμαρτυροῦν χωρὶς ἐξαιρέσεων πάντα τὰ συστήματα τοῦ λεγομένου Γνωστικισμοῦ, οἱ ἰδρυταὶ τῶν ὁποίων προέβαλλον ὡς τὴν ὑπερτάτην «Γνώσιν» λυτρώσεως τῶν ὁπαδῶν των, ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ κακοῦ, τὰς φαντασιώδεις διδασκαλίας των, ὡς δῆθεν προσωπικὰς πρὸς αὐτοὺς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὰς ὁποίας οὗτοι ὤφειλον νὰ μῆσουν διὰ μυστικῶν τελετουργιῶν πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτούς¹. Ὅλοι οἱ ἰδρυταὶ τῶν γνω-

1. Οἱ εἰσηγῆται τῶν Γνωστικῶν συστημάτων, ἐκτὸς τῶν ὑποκειμενικῶν φανταστικῶν ἀντιλήψεων τῆς διδασκαλίας των, τὴν ὁποίαν ἐδέχοντο ὡς πρὸς αὐτοὺς γενομένην ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ὠνομάζοντο Προφῆται, ἐχρησιμοποιοῦν μυθικὰς παραδόσεις καὶ ἄλλα εἰδωλολατρικά προχριστιανικὰ στοιχεῖα διαφόρων λαῶν, συμπλέκοντες ταῦτα αὐθαιρέτως μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν παρερμηνευμένων ἰουδαϊκῶν καὶ χριστιανικῶν διδασκαλιῶν. Οὕτω κατέληγον μὲ ἀφετηρίαν τὸν μῦθον εἰς τὴν «Γνώσιν» ἐκείνην, διὰ τῆς ὁποίας ἐδίδασκον τὴν λύτρωσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ κακοῦ, διὰ τῆς μυσσεως τῶν ὁπαδῶν των εἰς τὰς ἀκαταλήπτους τελετουργίας τῶν δῆθεν λυτρωτικῶν Μυστηρίων των. Κατὰ κανόνα δύο βασικοὶ λόγοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἑλῶν τῶν συστημάτων τοῦ Γνωστικισμοῦ. Πρῶτον ἡ προσπάθεια τῆς κατανόησεως τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν

στικῶν συστημάτων ἀπὸ τοῦ Σίμωνος Μάγου, τοῦ Μαρκιῶνος, τοῦ Πέρσου Μένεντος, εἰσηγητοῦ τοῦ Μανιχαϊσμοῦ, καὶ τοῦ Μοντανοῦ, ἐχρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν «Γνώσις» μὲ καθαρῶς μεταφυσικὸν περιεχόμενον. Οὗτοι δηλαδὴ ἐθεώρουν ὡς μόνην οὐσιαστικὴν γνώσιν τὰς γενομένας πρὸς αὐτοὺς ἀποκαλύψεις, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον καθίστατο δυνατὴ ἡ προσωπικὴ λύτρωσις τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ. Ἄλλως ἀδυνατεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ ὅχι μόνον τὴν οὐσίαν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ (Ἰωαν. Ι, 18), τὰς θείας βουλὰς, τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας, ὡς καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα θέματα, ἀφορῶντα εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Καθόσον, ὡς λέγει ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, «εὐκολοὶ ἐσμὲν γινῶναι οὐρανοὺς μᾶλλον, ἢ ἑαυτούς». (Βλέπε Ὁμιλίαν τοῦ Περί τῆς τῶν ἀνθρώπων γενέσεως καὶ εἰς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» § 4 ΒΕΠΕΣ 70, 128, 14).

Ἰδιαιτέραν σημασίαν προσλαμβάνει ἡ διὰ τῶν θετικῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν διαπίστωσις τῶν ὁρίων τῆς προσκτωμένης γνώσεως καὶ τῆς ἀγνωσίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα διὰ πολλοὺς λόγους. Πρῶτον, διότι τὸ σύνολον τῶν ἄχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων ἐπιτυχανομένων γνώσεων διὰ τῆς οἴας δὴποτε ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης συνιστᾷ μικρὸν μόνον ποσοστὸν ἔναντι τῶν ὅσων παραμένουν καὶ θὰ παραμένουν πάντοτε ἄγνωστα καὶ εἰς τοὺς πλέον σοφοὺς καὶ εἰδήμονας ἐπιστήμονας. Ἀλλωστε πᾶσαι αἱ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης προσκτώμεναι γνώσεις παρουσιάζουν πληθώραν ὑστερημάτων, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν νὰ δικαιολογῇται ἡ ἔκφρασις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ι Κορ. 13, 12) «βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι».

Ἐν συνεχείᾳ ὑπογραμμίζονται ἐνδεικτικῶς μερικὰ ἐκ τῶν ὑστερημάτων τῶν προσκτωμένων γνώσεων διὰ τῆς σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Πρῶτον οὐδεμία ἐκ τῶν γνώσεων τούτων παρουσιάζει αὐτοτέλειαν, καθόσον προϋποθέτει καὶ βασιζέται εἰς μακρὰν σειρὰν πολλῶν προηγουμένων ἐπιτευγμάτων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ περαιτέρω ἐξελικτικὴ συλλογικὴ πρόοδος τῆς σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἐκάστη νέα γνώσις διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης δὲν ἐπιτυγχάνεται πλήρως εἰς βάθος καὶ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν της, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς διαπιστώσεώς της, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιδεκτικὴ βελτιώσεων, ἀναθεωρήσεων, ὡς καὶ ποικίλων κατὰ περίπτωσιν συναρτήσεων, καὶ πολλῶν πτυχῶν ἀπροσπελάστων μυστικῶν διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Ἐνώπιον τῶν ὄντως δυσκόλων τούτων περιπτώσεων ὁ σοβαρὸς ἐπιστήμων ἐρευνητὴς ὁμολογεῖ

αἰτίων τοῦ κακοῦ, καὶ δεύτερον, ἡ δυσκολία προσδιορισμοῦ τῆς σχέσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πρὸς τὸν ὑπέρτατον καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Ἰδιαιτέρως συνέβαλεν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν συστημάτων τούτων ὡς χριστιανικῶν αἱρέσεων ἡ Διαρχία τοῦ νεοπλατωνισμοῦ ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς διαδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ Φιλοσόφου Πλωτίνου (203-269 μ.Χ.) «Ἐννεάδες».

τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας βλέπει τὰ στενὰ ὅρια τῆς γνώσεως καὶ τὴν ἀγνοσίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ σιωπᾷ. Ἐὰν ὁ ἐπιστήμων ἐρευνητὴς ὡς ὠλοκληρωμένος ἄνθρωπος ἐμπέσῃ εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς παραβιάσεως τῶν κανόνων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, καὶ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν διὰ φανταστικῶν ὑποθέσεων μηχανοκρατικὴν ἐρμηνείαν τῶν μυστηρίων τοῦ σύμπαντος, τότε αὐτοκαταργεῖται ὡς ἐπιστήμων ἐρευνητὴς, καὶ ἀσεβῶς ζητεῖ νὰ ἐκπορηθῇ τὰ ἄδυτα μυστήρια τοῦ σύμπαντος. Ἄλλα ὑστερήματα τῶν σοβαρῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων εἶναι ἡ μικρὰ ἢ μεγάλη φθορὰ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος διὰ τὴν ἀπόκλισιν των, ἡ ἐπιδεικτικότης πολλῶν καταχρήσεων τούτων, ὡς καὶ ἡ δι' αὐτῶν προδιατεταγμένη ἐξυπηρέτησις ἰδιοτελῶν ἀπανθρώπων συμφερόντων, κλπ.

4. Οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες ἐρευνῶνται περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ἐρεῦνης των.

Οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες ἐρευνῶνται διακρίνονται κατὰ κανόνα εἰς τρεῖς κατηγορίας, ὡς πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς ἀξίαν τῶν οὐσιαστικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν, ὅσοι προσδίδουν ἀπόλυτον ἀξίαν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν των ἔρευναν καὶ καυχῶνται διὰ τὰ ἐπιτεύγματά της, ὑποστηρίζοντες μετὰ βεβαιότητος, ὅτι μόνον δι' αὐτῶν θὰ θεραπευθοῦν πᾶσαι αἱ ἀνάγκαι καὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Κατ' αὐτοὺς, ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἀσφαλῆ προσδοκίαν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ λύσις πάντων τῶν προβλημάτων τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀπόλυτος εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὑπερτίμησις τῆς ἀξίας τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ὑπὸ τῶν τὰ τοιαῦτα φρονούντων ἐρευνητῶν εἶναι ἐξόφθαλμος, ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν ἀφελῇ καὶ ὑπερφίαλον ἐγωπαθῇ οἴησιν τῶν θαυμαζόντων τοὺς ἑαυτοὺς των, διὰ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματά των. Κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον (I Κορ. 8, 1) γενικῶς «ἡ γνῶσις φυσιοῦ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ».

Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκουν, ὅσοι ἐκ τῶν μεγάλων ἐπιστημόνων ἐρευνητῶν καταλαμβάνονται ἀπὸ ἱερὸν δέος διὰ τῶν οὐσιαστικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ἐρεῦνης των, διότι δι' αὐτῶν ἀξιοῦνται νὰ κατανοήσουν τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ Δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας αὐτοῦ δημιουργίας. Οὗτοι, ὡς πραγματικοὶ μύσται καὶ ἱεροφάνται τῶν ἀγνώστων μυστηρίων τοῦ σύμπαντος, ἐργάζονται μετὰ ἱεροῦ δέους εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήριά των προαγόμενοι πνευματικῶς καὶ προάγοντες τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν ἀνήκουν ὅσοι δυσκολεύονται καὶ προβληματίζονται νὰ δεχθοῦν παραλλήλως πρὸς τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ τὰς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας, ὡς ἐξ ἴσου ἀντικείμενα τῆς συνεργίας τοῦ νοῦ, τοῦ λόγου

καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὡς ἐπαρκῶς προελέχθη, αἱ ὑπερφυσικαὶ ἀλήθειαι δὲν εἶναι παράλογοι, ἀλλὰ μόνον ὑπέρλογοι, διὸ καὶ καθίστανται ἀντικείμενον τῆς συνεργίας τοῦ νοῦ, τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος ἐπὶ ἄλλης βάσεως, τῆς βάσεως τῆς πίστεως, ἐνῶ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐξετάζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρακτικῆς ἐμπειρίας. Οὕτω καὶ ἐντεῦθεν κατανοεῖται ἡ καταχρηστικὴ χρῆσις τοῦ ὅρου «Ὁρθολογισμός» μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου «Ἰλισμός».

ΜΕΡΟΣ Β'. Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ ΚΑΙ Η ΕΞ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΪΟΥΣΑ ΦΘΟΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς Θεολογίας, «κακὸν» εἶναι πᾶν ὅ,τι ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀποκεκαλυμμένον θέλημα τοῦ Θεοῦ. Προέρχεται δὲ ἡ ἀντίθεσις αὕτη μόνον ἀπὸ τὰ λογικὰ ὄντα τῆς θείας δημιουργίας, τὰ διακρινόμενα ἀπὸ πάντα τὰ ἄλλα ὄντα διὰ τῆς ἰδίας αὐτεξουσιότητος καὶ τῆς προσωπικῆς ἐκάστου ἐλευθερίας, ἡ καλὴ χρῆσις τῆς ὁποίας τὸν διαφυλάττει ἀπὸ πάσης ἀντιθέσεως πρὸς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκπεφρασμένον θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀντιθέτως δὲ ἡ κακὴ χρῆσις αὐτῆς τὸν ἐμπλέκει εἰς τὰς πλέον τραγικὰς συνεπειὰς τῆς ἀντιθέσεώς των πρὸς τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ Δημιουργοῦ, οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. Εἶναι δὲ τὰ λογικὰ ταῦτα καὶ αὐτεξούσια ὄντα οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ὕλικου σύμπαντος, οὐχὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνον ὡς ἀσώματα τὰ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, ἔχοντα προσωπικὴν ὑπόστασιν καὶ ἀποστολήν, ἐκ τῆς φύσεως τῆς ὁποίας καὶ διακρίνονται εἰς διάφορα Τάγματα, ὠργανωμένοι δηλαδὴ ἐπουράνιοι δυνάμεις, συμφώνως πρὸς τὸ ἀνεξιχνίαστον θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὁ Θεὸς «ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐν τῇ γῇ πάντα, ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησεν» (βλέπε Ψαλμ. 113, 11 καὶ 134, 6. Ἐκκλησ. 3, 14 καὶ 8, 3, Σοφία Σειράχ 8, 15). Ἐξυπακούεται ὅτι ἐποίησεν ὅχι μόνον ὅσα ἠθέλησεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἠθέλησεν ἕκαστον τῶν ὄντων τοῦ σύμπαντος. Ἐκ τῶν ἀναριθμῶν Ταγμάτων τῶν Ἀγγέλων μικρὸς μόνον ἀριθμὸς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, τὸν Ἐωσφόρον προέβαλε προσωπικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θέλημα τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ των, κινηθέντες ἀπὸ ἐγωπαθῆ φιλαυτίαν (Γεν. 3, 2-23), ὅταν ἐπλάσθησαν οἱ Πρωτόπλαστοι, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, διότι οὕτως ἔχانون οἱ ἐκπεσόντες Ἄγγελοι τὰ πνευματικὰ πρωτεῖα ἐναντι τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ μέσα εἰς τὸ σύμπαν. Ἡ αὕτη ἐγωπαθὴς φιλαυτία ἐξώθησε καὶ τὸ ζεῦγος τῶν παραπλανηθέντων Πρωτοπλάστων εἰς τὴν προσωπικὴν των ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θέλημα καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εἰδικὴν ἐντολήν, ὅπως μὴ ἐμπλακοῦν εἰς μίαν προσπάθειαν ὑπερβάσεως τῶν ὁρίων

τῆς φυσικῆς ἱκανότητος γνώσεως καὶ κατανοήσεως τῶν πάντων, ἄνευ τῆς προσωπικῆς βιώσεως καὶ κοινωνίας μετὰ τοῦ πανσόφου, παντοδυναμοῦ, καὶ παναγάθου Δημιουργοῦ των.

α) Ἡ δύναμις τῆς θελήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ συνέπειαι τῆς καλῆς ἢ τῆς κακῆς χρήσεως τῆς αὐτεξουσιότητος καὶ τῆς προσωπικῆς των ἐλευθερίας.

Πᾶσα ἀντίθεσις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ διὰ τῶν ἀποκαλύψεων ἐκπεφρασμένον θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡθελημένη καὶ γίνεται μὲν μετ' ἀφελείας πλὴν ὅμως ἐνσυνειδήτως, πρὸς ἐκπείρασμόν τοῦ θείου Δημιουργοῦ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι χάνεται ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ Πλάσματος πρὸς τὸν Δημιουργόν του. Παρὰ ταῦτα ὁ Θεὸς δὲν καταργεῖ οὔτε τὴν αὐτεξουσιότητα οὔτε τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀνθρώπων, γεγρονὸς τὸ ὅποῖον ἀναγκάζει τὸν Θεὸν νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν ἁμαρτωλὴν ταύτην συμπεριφορὰν τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς διαπαιδαγώγησιν αὐτοῦ. Ἡ οἰαδήποτε ἄλλη συμπεριφορὰ τοῦ Θεοῦ θὰ ἐσήμαινε ἀποτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς θείας δημιουργίας. Οὕτω παρουσιάζεται ὁ Θεὸς ὅχι μόνον ἀνεχόμενος τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ χρησιμοποιῶν τοῦτο, διαπαιδαγωγῶν δι' αὐτοῦ τοὺς ποιοῦντας αὐτό, μέχρι τῆς κατανοήσεως τῆς δι' αὐτοῦ συντελουμένης φθορᾶς, φυσικῆς, πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς, τῆς προσωπικότητός του, καὶ τῆς ἀνάγκης ἀλλαγῆς τακτικῆς, συμφώνως πρὸς τὸ πανάγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀξία τῆς προσωπικῆς ὑποστάσεως τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἐγκρίεται εἰς τὴν δύναμιν τῆς προσωπικῆς του θελήσεως. Διότι ὅποιος θέλει ἡμπορεῖ κατὰ κανόνα νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸ τὸ ὅποῖον θέλει. Εἶναι δὲ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία τοῦ κάθε ἀνθρώπου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ θείου προορισμοῦ του. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ προορισμὸς οὗτος ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς καλῆς πάντοτε χρήσεως τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας ἑνὸς ἐκάστου, οὐδέποτε δὲ διὰ τῆς κακῆς. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι καὶ τὸ νόημα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας κάθε ἀνθρώπου.

Ὡς προσελέχθη, ἡ ἀντίθεσις τῶν Πρωτοπλάστων πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἤλλαξε τὴν σχέσιν τῆς ἀμέσου φυσικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τούτων πρὸς τὸν Θεόν. Ὡς θεοπνεύστως διατυποῦται εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ψαλμοῦ 17, 12· «Ὁ Θεὸς ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· κύκλω ἡ σκηνὴ αὐτοῦ, σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων, ἀπὸ τῆς τηλαυγέσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι, χάλαζα καὶ ἄνθρακες πυρός...». Αὐτὸς εἶναι ἀκριβῶς ὁ «γνόφος» τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, «εἰς τὸν ὅποῖον ὁ Μωϋσῆς εἰσῆλθεν» (Ἐξοδ. 20, 2 πρβλ. Δευτ. 4, 11 καὶ 5, 22 καὶ Ἰησοῦ Ναυῆ 24, 7). Καὶ οἱ Πρωτόπλαστοι, ὡς καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς ἀπόγονοί των, ἀπεξενώθησαν τῆς χάριτος τῆς πνευματικῆς παρρησίας των πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ παντοδυναμία καὶ πανσοφία τοῦ Θεοῦ ἐπέτρεψαν τὴν συνύπαρξιν τοῦ σύμ-

παντος μετά τοῦ κακοῦ, μετά τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τῶν πεπτωκότων Ἀγγέλων καὶ τῶν Πρωτοπλάστων. Ἐκτοτε ὅχι μόνον ἀνέχεται ὁ Θεὸς τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ, ὥς ὁ ἴδιος ἐδίδαξε διὰ τοῦ ἔκτου αἰτήματος τῆς «Κυριακῆς του Προσευχῆς», νὰ τὸν παρακαλοῦμεν· «Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ» (Ματθ. 6, 13). Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ κακοῦ μέσα εἰς τὸν κόσμον ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀποδεσμεύσεως ἀπὸ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ πάντων τῶν θελόντων νὰ σωθοῦν, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι οἱ δαίμονες οὔτε ἔπαυσαν οὔτε θὰ παύσουν ποτὲ νὰ παραπλανοῦν τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ τοὺς ἐπιδιδομένους μετ' ἐπιμελείας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας των, ἀφοῦ καὶ τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν τρεῖς ἐπεχείρησαν νὰ ἐκπειράσουν (Λουκ. 4, 1-13).

β) Ἡ σημερινὴ μεγάλη πνευματικὴ κρίσις τοῦ κόσμου.

Σήμερον σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης, εὐρισκομένη ἐνώπιον τῆς μετὰ τρία ἔτη μεγαλύτερας ἐπετείου τῆς ἱστορίας της, μὲ διάθεσιν εὐλαβῆ πολλῶν λαῶν καὶ χωρῶν νὰ τὴν πανηγυρίσουν κατὰ τὸν πνευματικώτερον δυνατὸν τρόπον, δοκιμάζει τὴν ἀθλιωτέραν πάσης ἄλλης ἐποχῆς ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτῆς κρίσιν. Ἡ κρίσις αὕτη εἶναι βαθεῖα καὶ λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ κόσμου. Ἀκριβῶς διότι ἡ χλιαρὰ πίστις ἀποδοκιμάζεται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἡ κατὰ χώρας ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωσις δὲν παρουσιάζεται ἱκανὴ νὰ τὴν θεραπεύσῃ (πβλ. Ἀποστ. 3, 16).

Ἐνταῦθα ἐπιβάλλεται νὰ ἀναφερθοῦν ὠρισμένα κατὰ θρησκείας στατιστικὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα. Κατὰ τὸ ἔτος 1965 ἐξεδόθη ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ τότε καθηγητοῦ τῆς Θρησκευολογίας Λεωνίδα Ι. Φιλιππίδου τὸ βιβλίον του «Στατιστικὴ τῶν Θρησκειῶν». Δι' αὐτοῦ παρέχονται εἰς 112 σελίδας καὶ 12 στατιστικοὺς πίνακας τὰ εἰς ἀριθμοὺς θρησκευτικὰ στατιστικὰ στοιχεῖα κατὰ Ἡπείρους, χώρας καὶ λαοὺς, τῶν ἐτῶν 1903-1964. Νεώτερα τούτων ἐδημοσίευσαν αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Βατικανοῦ τὸ ἔτος 1994. Συμφώνως πρὸς αὐτά, ὁ πληθυσμὸς τῆς Οἰκουμένης ἔφθασε τὰ 5.367·450.000. Ἐξ αὐτῶν οἱ Χριστιανοὶ ὅλων τῶν Δογμάτων καὶ τῶν χριστιανικῶν αἱρέσεων ἔφθασαν τὸν ἀριθμὸν τοῦ 1.834.350.000, οἱ Μουσουλμάνοι τὰ 959.500.000, οἱ Ἰνδουῖται τὰ 749.400.000, οἱ Κουμφουκιανοὶ τὰ 351.330.000, οἱ Βουδιστὰι τὰ 341.570.000, οἱ Ἰουδαῖοι τὰ 20.211.000, καὶ οἱ Σίνες, κράμα Ἰσλαμιστῶν καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν ἀποχρώσεων, τὰ 17.950.000. Εἰς 816.114.000 ἀνέρχονται οἱ ἀνήκοντες εἰς διαφόρους ἄλλας μικρὰς Θρησκείας, εἰς 280.000.000 οἱ ἄθρησκοι. Ἐκ τῶν Χριστιανῶν οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἔχουν φθάσει τὰ 950.000.000, εἰς τοὺς αὐτοὺς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ φθάνουν οἱ Προτεστάνται πασῶν τῶν ἀποχρώσεων. Οἱ Ὀρθόδοξοι

δὲν ὑπερβαίνουν τὰ 150.000.000. Οἱ Ἑλληνες Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ μετὰ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἀποδήμων ὑπερβαίνουν τὰ 25.000.000.

Παρὰ πάσας τὰς ἀξίας προσοχῆς προσπαθείας τῶν θρησκευτικῶς ὀργανωμένων λαῶν, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξαλειφθοῦν τὸ μῖσος καὶ ἡ κακία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ ἐπικρατήσουν αἱ χριστιανικαὶ ἀρεταὶ τῆς ἀγάπης, τῆς ἀνεξικακίας καὶ τῆς ταπεινώσεως κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μόνου Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐδέποτε ἄλλωστε ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον τόσον βαθεῖα πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κρίσις εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν σχέσεις. Τὴν κρίσιν ταύτην συνιστοῦν οἱ ἄνευ διακοπῆς ἀπάνθρωποι καὶ ἐξοντωτικοὶ πόλεμοι, αἱ ἐκτεταμέναι τρομοκρατίαι, τὰ πάσης κακῆς ἐπινοήσεως ἐγκλήματα, αἱ ἀπερίγραπτοι σεξουαλικά διαστροφὰ, οἱ αἰμοσταγεῖς παιδεραστίαι, καὶ ἐκ μέρους ἀσυνειδήτων γονέων, αἱ ὀμαδικαὶ αὐτοκτονίαι σατανιστῶν, τὰ πάσης φύσεως κυκλώματα τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἐμπορίας τῶν ναρκωτικῶν, ἀθεράπευτοι σεξουαλικά ἀσθένειαι, προφητευθεῖσαι καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου (2, 22-23), προσβολαὶ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως διὰ τοῦ ἡλεκτρονικοῦ φακελώματος τιμίων καὶ φιλησύχων πολιτῶν, ἀντὶ τῆς προστασίας καὶ δι' αὐτοὺς τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τόσα ἄλλα.

ΜΕΡΟΣ Γ'. ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΣΧΑΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΠΡΟΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΔΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ

α) Τὰ περὶ ἐσχάτων προμηνύματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ἀποκορύφωμα τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς κρίσεως τῆς σημερινῆς ἐποχῆς φέρει συνεχῶς εἰς τὴν σκέψιν τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τὰ περὶ τῶν ἐσχάτων καιρῶν προμηνύματά Του. Ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (24, 12), τὸ τραγικώτερον γνῶρισμα τῶν ἐσχάτων καιρῶν εἶναι, κατὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ πάγωμα τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, αὐτῆς ταύτης τῆς κατ' ἐξοχὴν ἀρετῆς τῶν Χριστιανῶν· «Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν», ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία μόνη διασφαλίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπόστασιν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο πάντες αἰσθάνονται ἔντονον τὴν πανταχόθεν ἀνασφάλειαν τῆς ζωῆς των. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος ἀναφερόμενος εἰς τὸ πάγωμα τῆς ἀγάπης φαίνεται ὅτι ἀποδίδει πληρέστερον τοὺς περὶ αὐτοῦ τοῦ παγώματος λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του 13, 12· «... Καὶ παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς».

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ κείμενα τῶν Εὐαγγελίων συνάγεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡμίλησε κατ' ἐπανάληψιν περὶ τῶν ἐσχάτων καιρῶν πρὸς τοὺς Μαθητάς Του. Εἰδικώτερον γίνεται σαφές ὅτι σχετικῶς ὡμίλησεν ἐκτενέστερον πῶς κατὰ τὰς βραδυνὰς ὥρας τῶν δύο τελευταίων ἡμερῶν τῆς ζωῆς του, ὅτε διενυκτέρευεν εἰς τὴν Βηθανίαν καὶ τὴν Γεθσημανῇ, ἀπέναντι καὶ ἐγγὺς τοῦ ἐπιβλητικοῦ θεάματος τῶν μεγαλοπρεπῶν κτιριακῶν συγκροτημάτων τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, τῶν ὁποίων προεῖπεν μὲ ἀκρίβειαν τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τὸ ἔτος 69-70 ὀλοσχερῇ καταστροφῇ. Ὡς περὶ αὐτῆς γράφουν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταί, συνάγεται ὅτι τὴν καταστροφῇ ἐκείνην τοῦ Ναοῦ, καὶ γενικώτερον τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ, παρουσίασεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς τὴν προτύπωσιν τῶν θλίψεων τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐσχάτων καιρῶν.

Τὴν συσχέτισιν τῆς μεγάλης θλίψεως τῶν δύο τούτων μεγάλων κοσμικῶν καταστροφῶν ὑπογραμμίζουν καὶ οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ 30-50 ἔτη μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε δηλαδὴ ὅτε ἐγράφησαν ὑπὸ ἐνὸς ἐκάστου τὰ Εὐαγγέλια των. Τοῦτο μαρτυρεῖ, πόσον ζωηρὰ διετηρεῖτο μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἡ ἀνάμνησις πασῶν τῶν περὶ τῶν ἐσχάτων καιρῶν λόγων τοῦ Θεανθρώπου. Διὰ τῶν λόγων τούτων προβάλλουν ἀκριβῶς τρεῖς φάσεις τῶν ἐσχάτων χρόνων. Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς πρώτης φάσεως θὰ εἶναι πόλεμοι, κοινωνικαὶ ἀναστατώσεις, καὶ συμφοραὶ μεγάλαι, ὡς καὶ ἡ ἐμφάνισις πολλῶν λαοπλάνων, ἐπαγγελλομένων ὅτι αὐτοὶ εἶναι ὁ Χριστὸς τῆς Β' Παρουσίας. Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς δευτέρας φάσεως θὰ εἶναι ἀσυνήθη τεράστια κοσμικὰ φαινόμενα («ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω»), περιοριστικὰ τῆς λαμπρότητος τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρων· καὶ («ἐν τῇ γῇ κάτω»), σεισμοί, καταποντισμοί, λοιμοὶ καὶ λιμοί. «Ὅλα δὲ ταῦτα ὡς πραγματικὰ προγνωστικὰ τῆς προσεγγίσεως τοῦ τέλους τοῦ σύμπαντος (Ματθ. 24, 6-64). Τέλος τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τρίτης φάσεως θὰ εἶναι ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν Β' Παρουσίαν τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ματθ. 24, 33-36 καὶ 42).

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀναφερόμενος εἰς τοὺς προγνωστικούς τούτους λόγους τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν τριῶν φάσεων παρέχει τὴν ἀξίαν ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀκόλουθον διατύπωσιν (21, 9-12): «Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι καὶ κατὰ τόπους λοιμοὶ καὶ λιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ ἀπ' οὐρανοῦ σημεῖα μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν». Ἡ συνέχεια παρέχεται κατωτέρω εἰς τοὺς στίχους 25-26: «Καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἔθνων ἐν ἀπορίᾳ· ἤχους θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ... αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευ-

θήσονται. Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς». Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, τὴν Β' Παρουσίαν τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ τέλος τοῦ σύμπαντος, διὰ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ. (Ματθ. 24, 29. Μρκ. 13, 24-25. Λκ. 21, 25-26). Ἀξία ἰδιαιτέρας ὅλως προσοχῆς εἶναι τὰ ὅσα γράφει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὡς διδασκαλίαν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Β' Καθολικὴν Ἐπιστολήν του, κεφ. 3, 7-13: «Οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσίν, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἐν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμεῖς, ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. Οὐ βραδύνει Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὡς τινες βραδυτῆτα ἡγοῦνται, ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ὑμεῖς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντα^ς εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. Ἡξεῖ δὲ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ροιζήδον παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσεται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. Τούτων οὖν πάντων λυομένων ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμεῖς ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οἱ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. Καινοὺς δὲ οὐρανούς καὶ γῆν καινὴν, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἄμωμοι αὐτῷ εὐρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγεῖσθε...».

β) Ποία ἡ κατόπιν τούτων προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος;

Ὅλα αὐτὰ τὰ δεδομένα τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν περὶ τῆς ἐπερχομένης ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς τοῦ σύμπαντος οὐδεμίαν παρέχουν ἐλπίδα ἀνασχέσεως καὶ ἀνακοπῆς τῆς σημερινῆς μεγάλῃς πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς κρίσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ δύναμις τοῦ κακοῦ καταδυναστεύει ὅλον καὶ περισσότερο τὴν ζωὴν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. Ὑποχείριον τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ καθίστανται εὐκολώτερον οἱ νέοι ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο δυνατόν νὰ στηρίξουν αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ τὰς ἐλπίδας των. Πλὴν ὅμως ἀνεξαρτήτως ἡλικίας ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πολλὰς προσωπικὰς σχέσεις μὲ τὸ κακόν. Πρῶγμα τὸ ὅποῖον σημαίνει ὅτι ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔρχεται καθημερινῶς εἰς προσωπικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποῖος δέχεται πάντοτε τὴν μετάνοιαν καὶ τοῦ μεγαλυτέρου ἁμαρτωλοῦ «ἄχρι τὸ σήμερον καλεῖται» (Ἐβρ. 3, 13). Διότι, ὡς ὁ ἴδιος εἶπεν, «Οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 12, 47).

Ἡ καταστροφή τοῦ σύμπαντος διὰ τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ εἶναι σαφὴς καὶ

κατηγορηματική διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνη ὅτι ὁ παντοδύναμος, παντογνώστης καὶ πανάγαθος Θεὸς ἔχασε τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἔλεγχον τῆς κυριαρχίας Του. Τοῦναντίον ἐπιτρέπει τὴν καταστροφὴν ταύτην, διότι τὸ σύμπαν ἔχει συνυφανθῇ μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ. Κατ' αὐτῶν ὁ Θεὸς θὰ ἐπέμβῃ δραστηκῶς, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, θὰ συμβῇ δὲ τοῦτο συγχρόνως μὲ τὴν Β' Παρουσίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ ἐπισυνάξῃ πάντας τοὺς ἀκολουθήσαντας κατὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν των τὸ Ἅγιον Θέλημά Του, εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν Του. Τότε μόνον ἡ παντοδυναμία καὶ ἡ παναγαθότης τοῦ Θεοῦ θὰ δικαιώσῃ πάντα ἄξιον τῆς σωτηρίας του. Οὐδεὶς ἄλλος εἶναι δυνατὸν νὰ σώσῃ τὸν κόσμον καὶ τοὺς οἰκοῦντας αὐτόν. Οὔτε ἡ σοβαρὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, οὔτε οἱ διάφοροι πολιτισμοί, οὔτε οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ ἄρχοντες. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία προσφέρει μεγίστην βοήθειαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν πολιτισμόν, δὲν πρόκειται παρὰ ταῦτα νὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ κακοῦ, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ αὐτὴ ἐμπλέκεται εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ συνεργεῖ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν φθορὰν τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν διαφθορὰν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ τοῦτο τὸ μεγαλύτερον ἐπίτευγμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς προάγει μὲν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς καὶ νὰ τὴν σώζῃ. Κατὰ μείζονα λόγον ἡ σωτηρία τοῦ παρόντος κόσμου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διασφαλισθῇ διὰ τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἡγετῶν τῶν διαφόρων λαῶν τῆς γῆς, οὔτε ἀπὸ τὰ πολιτικὰ συλλογικὰ σχήματα τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν ἀσφαλείας τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, ἄνευ τοῦ ἐνδεδειγμένου πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὑποβάθρου. Ἐν πρώτοις οἱ κατὰ τεκμήριον μεγάλοι πολιτικοὶ ἡγέτες, ὡς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ Ρωμαῖος Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ ἐπονομασθεὶς Αὐγούστος, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ Ναπολέων, ὁ Χίτλερ, ὁ Στάλιν, καὶ πόσοι ἄλλοι, ὅχι μόνον τὸν κόσμον δὲν ἔσωσαν, ἀλλ' οὔτε τοὺς ἐαυτοὺς των.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ: ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μετὰ τρία ἔτη συμπληρώσεως τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν πρὸς τοῦτο προγραμματισθεισῶν διεθνῶς ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων, καὶ διὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἔναρξιν τῆς τρίτης χιλιετίας τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας, προβάλλει τὸ χρέος πάντων τῶν Χριστιανῶν συμμετοχῆς εἰς τὰς ἑορταστικὰς ταύτας ἐκδηλώσεις. Τὸ Χρέος τοῦτο κατὰ μείζονα λόγον προσλαμβάνει ἰδιάζοντα χαρακτῆρα διὰ τοὺς Ἕλληνας Ὁρθοδόξους Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ὀφείλουν νὰ ἐκδηλώσουν κατὰ τὸν πλεόν ἐνδεδειγμένον πνευματικὸν τρόπον τὴν χριστιανικὴν πίστιν των, τὰ συναισθήματά των, τὰς ἀνησυχίας των, καὶ τὴν ἀποφασιστικὴν προβολὴν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν καὶ

τῶν ἰδεωδῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεώς των. Ἐντεῦθεν ὑπαγορεύονται καί αἱ ἐπὶ μέρους υποχρεώσεις διὰ τῶν εἰδικῶν ἐνεργειῶν των:

1) Ἡ σαφής καὶ κατ' ἔντονον τρόπον διακήρυξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ μόνου Τρισυποστάτου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἀποκαλύπτεται κατὰ καιροὺς καὶ δι' ἐκτάκτων ἱστορικῶν ὑπερφυσικῶν ἀποκαλύψεων, ἀκριβῶς διότι ὑπάρχει. Εἶναι δὲ ἀνωτέρα τῶν ἀποκαλύψεων τούτων ἡ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἔνσαρκος παρουσία τοῦ μόνου ἐνανθρωπήσαντος ἐπὶ τῆς γῆς Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἀγίας Τριάδος, τοῦ ἱστορικοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς σωτηρίαν τῶν «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ» ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ. Ὅσοι διημφισβήτησαν καὶ διαμφισβητοῦν ἢ παρερμηνεύουν τὰς αὐθεντικὰς ἱστορικὰς ὑπερφυσικὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ ἐβλάψαν τοὺς ἑαυτοὺς των. Ἡ ἀδυναμία των νὰ κατανοήσουν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐπιμονή των νὰ διατυπώσουν τὰς ἀπορίας καὶ τὰς ἐπιφυλάξεις των, ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ Θεοῦ δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος πρὸς τὰ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἀναλυόμενα καὶ ἐρμηνευόμενα προβλήματα ἢ καὶ τὰ πορίσματα ταύτης, δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς Δημιουργὸς τῶν πάντων δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ τὰ δημιουργήσῃ ἀκριβῶς ὡς ταῦτα παρουσιάζονται καὶ ὑπὸ τὸ καθαρὸν φῶς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Πολλὰκις ἡ διατύπωσις ἀποριῶν καὶ ἐρωτημάτων ἐκφράζει τὸ πῶς οἱ διατυποῦντες ταῦτα θὰ ἤθελον τὸν Δημιουργὸν Θεόν, διὰ νὰ τὸν προβάλλουν ὥπισθεν τῶν δεδομένων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας των. Πλὴν ὅμως ὁ μόνος ὑπάρχων ἀληθινὸς Θεὸς εἶναι «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος» (Ἀποκαλ. 1, 4 καὶ 8. 4, 8. 11, 17 καὶ 16, 5), ὁ Παντοκράτωρ, (πρβλ. Ἐξόδου 3, 14)¹, ὁ μόνος ἀδιαπραγμάτευτος, βιούμενος δὲ μόνον ὑπὸ τῶν δεχομένων τὰς αὐθεντικὰς ἱστορικὰς ἀποκαλύψεις Του.

2) Ἡ κατὰ τὸν πλεόν ἐνδεδειγμένον τρόπον ἀποκήρυξις τῆς κακοδαιμονίας καὶ τῆς ἐκτεταμένης μερίστης πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς κρίσεως τῆς ἐποχῆς μας, τῆς ὁποίας συνεργοὶ εἶναι καὶ οἱ κατ' εὐφημισμὸν ἀλειτούργητοι Χριστιανοί.

3) Ἡ πειστικὴ ὑπόδειξις εἰς τὴν πολιτικὴν ἡγεσίαν τῆς χώρας τῆς ἀνάγκης θεσπίσεως συνταγματικῶς δημοκρατικῶν ασφαλιστικῶν δικλείδων προστασίας τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τοῦ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὡς καὶ ἀπὸ πασῶν ἐκείνων τῶν ξενοκινήτων περιπτώσεων, τῶν ἀντιτιθεμένων πρὸς τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ τὰς θρησκευτικὰς εὐαισθησίας τῶν Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων Χριστιανῶν, ὡς εἶναι ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ Ἀντιχρίστου 666 εἰς τὰς ταυτότητας τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὰ

1. Ὁρα ἄρθρον «Εἰμί, ὁ ὢν» τοῦ F. Büchsel, G. Kittel's, Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament. Stuttgart 1935, Bd II, 396-398. Πρβλ. Band Zenter, zweiter Teil, Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1979, 1068B = Literaturnachräge.

σοβαρά δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς τὰς ταυτότητας τῶν Ἑλλήνων ἓνας ἄλλος ἀριθμός; ἢ βγάζουν ἔτσι τὸ ἄχτι τοὺς κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς μας;

4) Ἡ καταγγελία τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας γνωστῶν καὶ ἀγνώστων κέντρων τῆς συστηματικῆς παραπλάνησεως καὶ διαφθορᾶς τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας, διὰ τῆς διαδόσεως τῶν ναρκωτικῶν, τῶν σεξουαλικῶν διαστροφῶν, καὶ πάσης ἄλλης παρανομίας, πρὸς περιφρόνησιν καὶ ἐξάλειψιν τῶν πατροπαράδοτων χρηστῶν ἡθῶν τοῦ Ἑθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

5) Ἡ ἔντονος ἔκφρασις τῆς μεγάλης πικρίας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς ἡγέτας τῶν μεγάλων Δυνάμεων διὰ τὴν ἄδικον παγίαν τακτικὴν των, ἀσκήσεως πιέσεων πρὸς ὑποχώρησιν τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς χώρας μας εἰς τὰς ἀδίκους ἀπαιτήσεις τῶν ἐχθρῶν γειτόνων μας, διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἰδικῶν των σχεδίων, διεθνῶν δῆθεν προγραμματίων ἐπιρροῆς, καὶ μόνον ἄλλοτρίων συμφερόντων. Ἀναντιρρήτως πρόκειται περὶ ἐπαναλαμβανομένων μεγάλων πολιτικῶν σφαλμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἐκ τῶν δραστῶν των ἐδιδάχθη ποτὲ τὴν ἀξίαν τῆς δικαιοσύνης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς συμφιλίωσεως τῶν λαῶν. Τὴν ἀξίαν τούτων ἐκτιμᾷ μόνον ἡ αἰωνία Ἑλλάς.

Πασῶν τούτων τῶν ἑορταστικῶν υποχρεώσεων τῶν πραγματικῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν προέχει τὸ χρέος τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν μιᾶς κοινῆς διακηρύξεως πρὸς τοὺς πνευματικούς καὶ τοὺς πολιτικούς ἡγέτας πάντων τῶν κρατῶν καὶ τῶν λαῶν τῆς ὑψηλίου, περὶ τῆς μεγίστης ἀνάγκης συναδελφώσεως πάντων τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ («Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους (Ἰωάν. 13, 14, 15, 12 κλπ.) καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν» (Μτθ. 5, 44. Λκ. 6, 27 καὶ 35)). Ἡ θρησκευτικὴ μισαλλοδοξία εἶναι τὸ μεγαλύτερον σφάλμα καὶ τὸ βαρύτερον κρίμα τῶν ἀνθρώπων. Διότι αἱ διάφοροι θρησκεῖαι, ὡς διδάσκουν οἱ θρησκευτολόγοι, ὑπάρχουν διὰ τὴν συμφιλίωσιν τῶν λαῶν καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀλληλοεξόντωσίν των.

Τέλος, τὸ χρέος ἡμῶν ὡς Χριστιανῶν ἔναντι τῆς, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν χριστιανικῆς ἱστορίας, εἰσόδου τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν τρίτην χριστιανικὴν χιλιετίαν, εἶναι ἡ ἐν εὐχαριστίαις πάντων ταπεινώσις ἐνώπιον τοῦ ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν παναγίου θελήματος τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ ἡ οὐσιαστικωτέρα βίωσις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμῶν πρὸς πάντας τοὺς συνανθρώπους ἡμῶν. Ὡς μέλη τῆς εὐλογημένης ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ τῆς Ἀγιωτάτης Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ὀφείλομεν νὰ συμβάλωμεν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἡθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ θεοσεβοῦς λαοῦ μας, ὁ ὁποῖος καὶ συνιστᾷ πραγματικῶς τὴν καθαροτέραν ἀντίληψιν τῆς «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ» ὑποστάσεως καὶ τοῦ πλέον ἀπλοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι τὸ ζωτικὸν ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τοῦ πανοικτίρμονος Θεοῦ, ὅσον καὶ ἐὰν εὕρισκεται μακρὰν τῆς θείας Χάριτός Του.